

Begrazing door schapen op de Slikken. Foto: Tom van Wanum.

Het beheer van de Slikken van Voorne.

Door: Menno van Lopik.

De Slikken van Voorne is een van de parels van het eiland Voorne. De natuur kan hier redelijk ongestoord haar gang gaan en de biodiversiteit is erg hoog. Door het zilte karakter is hier een ander type natuur ontstaan dan in de rest van Voornes Duin. Types natuur zoals schorren en slikken, zilte graslanden en witte duinen ontstaan hier zonder invloed van de mens en herbergen een hoog aantal bijzondere soorten.

Helemaal natuurlijk zijn de Slikken van Voorne niet ontstaan. Menselijke invloeden hebben een hele grote rol gespeeld al was het niet met het directe doel om de Slikken van Voorne te vormen. In 1950 is de Brielse Maasdam aangelegd en in 1966 is de Brielse Gatdam aangelegd om zo het Oostvoornse Meer te vormen. Hierdoor werd de monding van de Maas verlegd naar de Nieuwe Waterweg ten noorden van het havengebied. Hierdoor is er geen toevoer meer van water uit het binnenland en zijn de waterstromingen veranderd. In de jaren 60 zijn ook de Haringvlietsluizen gebouwd. Ook hierdoor zijn grote veranderingen in het gebied gekomen.

In 1986 en 1987 is de Slufter op de Maasvlakte aangelegd. Deze sloot het gebied in aan de Noordkant waardoor het gebied aan 3 kanten ingesloten werd. Dit werd begin deze eeuw nog wat verlengd aan de noordkant door de aanleg van de Tweede Maasvlakte.

De recente geschiedenis van het gebied haalt veel dynamiek uit het systeem en zorgt ervoor dat het gebied alleen via eb en vloed beïnvloed wordt door het water. Hierdoor vindt er in het gebied logischerwijs sedimentatie plaats en wordt het gebied gevormd. Op Topotijdreis kun je goed zien hoe het gebied zich in de laatste jaren ontwikkeld heeft. Met de komst van veel zandbanken naar de kust van Voorne is de

voorspelling dat deze sedimentatie leidt tot het verder verlanden van het gebied.

Hierover kunnen we nog vele pagina's vullen maar we gaan het verder hebben over het beheer van de Slikken van Voorne.

Het beheer van het gebied bestaat voor het grootste deel uit klapstoelbeheer. Een term die bij beheerders vaak gebruikt wordt om aan te geven dat de natuur haar eigen gang kan gaan en dat we enkel monitoren op de ontwikkeling van het gebied. Verder zorgen we dat de wandelpaden begaanbaar zijn en dat hulpdiensten, douane en andere instanties altijd het strand kunnen bereiken. Wandelpaden worden alleen gemaaid als het nodig is en hierbij wordt rekening gehouden met het broedseizoen, bijzondere soorten en de verstoring op het gebied. Dit betekent dat er soms later gemaaid wordt dan ideaal zou zijn of dat de wandelpaden niet helemaal recht in het terrein liggen.

Ander belangrijk onderdeel van het beheer is de handhaving. Het gebied is aangewezen als rustgebied binnen het Natura 2000-gebied Voordelta en geniet hierdoor extra bescherming. Door de ligging van het gebied, de activiteiten aan de randen van het gebied en door de aantrekkingskracht van het gebied moeten onze handhavers

regelmatig optreden tegen mensen die het gebied in gaan.

Speciale aandacht in het beheer krijgt het zilte grasland wat aan de zuidkant van het gebied ligt. Hier ontwikkelt zich heel mooi een nieuw stuk natuur. Aan de rand van het water ontwikkelen zich zeekraalvegetaties. Direct langs de vloedlijn vooral met langarige zeekraal en op de stukken die niet dagelijks overspoeld worden vegetaties met hoofdzakelijk kortarige zeekraal. Deze zeekraalvegetaties gaan geleidelijk over in vegetaties met als herkenbare soorten zeeaster, melkkruid en lamsoor. Allemaal soorten die regelmatig een slokje zout water nodig hebben. Dit zoute water hebben ze meestal niet nodig voor zichzelf maar vooral om de concurrentie de baas te blijven. Deze concurrentie kan veel minder goed tegen zout. Zulte heeft voor de kieming minder zoute omstandigheden nodig. Kieming vindt

Langarige zeekraal. Foto: Menno van Lopik.

Kortarige zeekraal. Foto: Menno van Lopik.

plaats in het late voorjaar als er minder verschil zit tussen eb en vloed en het zoute water dus minder hoog de schorren en slikken op komt.

Na de zone met de zeekraalvegetaties en de overgang naar vegetaties die veel zulte bevatten, komen we verderop in de zee-asterklasse terecht. Dit is een verzamelnaam van vegetatietypen die in deze zone van schorren ontwikkelt. Afhankelijk van waterinvloeden, sedimentopbouw en omgeving kunnen vegetaties ontwikkelen met verschillende soorten kweldergras, zeeweegbree, zilte rus, zeerus, melkkruid, Engels gras en nog veel meer. Deze vegetaties bevatten ook nog kortarige zeekraal maar geen langarige zeekraal meer. Deze overgangszones worden ook als eerste interessant voor broedvogels zoals scholekster en bontbekplevier. Hier spoelt voldoende zeewier en ander plantenrestmateriaal aan waarop weer een heel ecosysteem met verschillende insecten ontstaat. Deze insecten zijn het belangrijkste voedsel voor bijvoorbeeld jonge bontbekplevieren.

Weer een successiestadiumfase verder gaat het meer de kant van graslanden op met dominantie van zeekweek. In de zogenoemde zeekweek-associatie vinden we door de polvormige zeekweek meer gradiënten in het landschap. Dit zijn kleine hoogteverschillen waardoor op de lagere delen nog meer zouttolerante soorten voorkomen en de zeekweek enkel zout water tolereert bij bovengemiddelde vloed.

Binnen de bovengenoemde opbouw van het landschap zijn natuurlijke gradiënten ontstaan met laagtes en nattere delen. Hier ontstaan vaak op natuurlijke wijze allemaal geulen en krekken waardoor deze delen alsnog regelmatig overspoeld worden. Deze delen zijn vaak erg rijk aan zegges en russen zoals zilte zegge, kwelderzegge en zeerus. Langs deze krekken groeien nog pleksgewijs soorten als kortarige zeekraal, zeealsem, selderij en klein schorrenkruid. In dit gevarieerde maar open landschap dat door het water slechts enkele keren per jaar, voornamelijk in het najaar en de winter, wordt overspoeld vinden we een verscheidenheid aan broedvogels waaronder veldleeuwerik, Kievit en graspieper.

Bovenstaande delen van de Slikken van Voorne zijn nauwelijks zichtbaar voor de meeste lezers van In de Branding omdat het niet publiekelijk toegankelijk is. Daarom gaan we nu over naar de delen die wel zichtbaar zijn. Het laatste stadium tussen zilte graslanden en het duingebied, met daartussen het wandelpad, is de overgang

tussen deze twee typen. Hier zien we dat er duinvorming ontstaat en struweelontwikkeling plaatsvindt. De duinvorming is een mooi proces waarbij de soort biestarwegras zich vestigt op een zanderige plek en dan zand gaat vasthouden. Hierdoor wordt het hoopje vastgehouden zand interessant en geschikt voor helmgras.

Deze houdt op zijn beurt weer meer zand vast en verwelkomt vervolgens soorten als zandhaver, zeeraket, zeewolfsmelk, zeekool, verschillende meldes, zeewinde en ook duindoorn. Deze laatste is een soort die onder voedselrijke omstandigheden snel kan gaan domineren. Deels een natuurlijk proces maar door de aanspoeling van veek en door stikstofdepositie neemt de duindoorn met snelheid duinen en delen van het hoger gelegen grasland over. Voor de lezers die het woord veek niet herkennen: veek is de verzamelnaam van drijvend afval wat aanspoelt. Dit zijn onder andere drijvend hout, rietresten, zeewierresten maar ook al het plastic afval wat door mensen in de rivieren en zee belandt.

De toenemende dominantie van duindoorn is onderdeel van de natuurlijke successie. Maar de afname van dynamiek in het terrein door verschillende eerder beschreven factoren, het aanspoelen van grote hoeveelheden veek en de stikstofdepositie is iets wat niet bij de natuurlijke successie hoort. Als dit in evenwicht is met het aangroeien van de zeekraalvegetaties op de vloedlijn gaat er niks mis en behouden we biodiversiteit die dit variatierijke systeem herbergt. Echter blijkt uit de monitoring dat dit niet in balans is en dat het gebied

sneller begroeid raakt met duindoorn dan dat het aan de andere kant weer aangroeit. Dit vraagt dus van de beheerder opnieuw een afweging van de vastgestelde beheerdoelen en beheerinspanningen. Het klapstoelbeheer past niet meer en er zal iets gedaan moeten worden aan deze onbalans.

De meest simpele oplossing lijkt het verwijderen van duindoorn, dat is immers de veroorzaker. Maar dat zou niet het gewenste effect hebben omdat de plekken in het gebied waar de duindoorn nu staat al te ver in de successie zijn en dus vrijwel direct opnieuw begroeid gaan raken met duindoorn. De oplossing moet dus gevonden worden in de strook die snel begroeid zal gaan raken met duindoorn. Dit zijn de hoger gelegen graslanden met o.a. zeekweek. Het doel is om deze strook een stukje terug in de successie te plaatsen. Dit kan door de vegetatie te maaien. Hierdoor ontwikkelt de vegetatie zich minder snel, vindt er minder sedimentatie plaats en zal er meer invloed van het hoge water zijn bij springtij. Echter is maaien best wel een ingrijpende keuze en gezien de bijzondere opbouw van het gebied te gevoelig voor schade veroorzaakt door trekkers of andere machines. Daarnaast is het ook gevaarlijk vanwege de geulen en natte plekken in het gebied.

Echter als beheerder wil je natuurlijk op een zo natuurvriendelijk mogelijke manier beheren. Hierdoor is de keuze gevallen op drukbegrazing met schapen en een herder. Deze kudde graast een week of 6 de vegetatie op aangewezen stukken kaal en zet het zo een stap terug in de successie. De begrazing vindt elk najaar in oktober/november plaats. Hiermee gaan we de uitbreiding van de duindoorn niet voorkomen maar wel kunnen we het vertragen zodat het weer in balans komt met de aangroei van zeekraalvegetaties. De maatregel is nog te kort geleden ingezet om te bepalen of het succesvol is maar de eerste resultaten zijn positief. We blijven dit beheer voortzetten en willen hiermee de grote biodiversiteit van dit bijzondere gebied behouden.

Helmgras. Foto: Menno van Lopik.